O analiză şi interpretare eseistică a românizării şi consecinţe ale acesteia

Marţian IOVAN

Centrul de Cercetări Socio-Umane, Universitatea de Vest „Vasile Goldiş" din Arad
Socio-Humanist Research Centre, „Vasile Goldis" Western University of Arad
Personal e-mail: iovanm@uvvg.ro

Analyze and Essay interpretation of the Romanization and Its Consequences

Professor Lucian Boia's1 work addresses the historical process of centralization, unification and compliance of the Romanian provinces from an interdisciplinary perspective. It treats the process gradually as they integrated into the structures of the Romanian State starting with the Union of the Principalities (1859) and continuing with the period between the Two World Wars, then the communist times and the contemporary ones. In this context, the author limits himself only to the analyze of the historical evolution line called "Romanization" – strategy which was assumed constantly, monitored and coordinated by the political elites at power. In his essayistic – interpretative endeavor, the author reaches the debatable conclusion that we have reached to the "almost entirely" disappearance of the ethnic, religious, multicultural diversity from a very diverse population from cultural, ethnical, religious linguistic such the one existing in the Old Kingdom, and then in the Great Romania from between the two World Wars. Particularly, as result of the communist domination, the nowadays Romania presents itself more "Romanized" than ever. Unfortunately, the Romanians themselves have been Romanized by isolating them from the values of the Western culture, action promoted by the communist regime.

Keywords: centralism, Romanization, ethnicities, religions, national unitary State, Boia.

Noua carte a profesorului Lucian Boia, intitulată „Cum s-a românizat România", se înscrie în suita de lucrări eseistice, care continuă să stârnească atenţia şi interesul nu numai ale specialiştilor, ci şi ale unui public larg din ţară şi străinătate – fapt ce reiese şi din numărul mare de traduceri în limbile engleză, franceză, germană, maghiară, polonă etc. a cărţilor sale. Lucrarea este rezultatul unui demers interpretativ şi valorizator având ca premise informaţii din diferite domenii ale cunoaşterii, în special din istoria românilor, filosofia istoriei, culturologie, demografie, statistică, psihologia poporului român, istoria instituţiilor politice şi a civilizaţiilor, valori europene etc.

În demersul eseistic întreprins, profesorul L. Boia argumentează, justifică tendinţa istorică de „românizare" a populaţiei cuprinse în spaţiul românesc, modalităţile în care aceasta s-a produs începând cu perioada Unirii Principatelor (1859), continuând cu cele interbelică, comunistă şi postcomunistă. Este de remarcat faptul că titlul cărţii acoperă sub aspect conceptual, semantic aproape perfect conţinutul explicativ-interpretativ existent în capitolele acesteia. Firul roşu asumat de autor porneşte de la constatarea că actualul spaţiu românesc a cunoscut o mare diversitate de dominaţii politice şi de "infuzii etnice şi culturale", astfel încât la sfârşitul secolului al XIX-lea şi până la primul război mondial populaţia din România, Transilvania, Basarabia, Bucovina şi Dobrogea era structurată vag în mai multe dominaţii politice, etnii, culturi şi confesiuni. Ponderea neromânilor („străinilor"), neortodocşilor, meşteşugarilor, comercianţilor neromâni era mare în totalul populaţiei. Or, această prezenţă şi influenţă străină a stârnit frustrări şi reacţii adverse în mediul românilor, al elitelor româneşti – fapt ce s-a obiectivat în

proiectarea unei strategii de românizare pe termen lung, de făurire a unui stat național unitar în cadrul căruia influența străinilor să se diminueze pe cât posibil.[2]

Ghidate fiind de "filosofia unitară" și centripetală, de doctrina edificării unui stat național puternic și unitar, elitele politice din secolul al XX-lea au acționat în mod constant și efectiv în această direcție – "o Românie românească și o Românie *una,* fără distincții de ordin regional, pentru a înlătura orice tentație sau uneltire separatistă".[3]

Embrionul sau "modelul" acestei construcții îl constituie Unirea Principatelor - în înfăptuirea căreia s-a procedat ca și cum între cele două principate fondatoare ale statului roman n-ar fi existat nici cea mai mică diferență, chiar dacă acest parcurs a generat nemulțumiri în special de partea moldovenilor.

Ideea centrală asumată de autor, respectiv postularea existenței unei strategii a elitelor politice din România de a edifica un stat cât mai "curat" românesc, este susținută prin recurgerea la argumente politice, sociologice, demografice, statistice, prin exemplificări privind schimbarea raporturilor cantitative dintre români și minorități, dintre ortodocși și celelalte confesiuni. Analiza datelor obținute prin recensământ în diferiți ani din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la primul război mondial scot în evidență faptul că România era un stat polietnic, multicultural, multiconfesional dar cu o majoritate românească de 85%, conform recensământului din 1899. În Muntenia ponderea ortodocșilor era în același an de 95,4% iar în Moldova de 84,2%. În schimb, în Dobrogea, fost teritoriu de margine al fostului Imperiu Otoman, mozaicul etnic era poate cel mai amestecat din Europa – majoritatea fiind turci și tătari de religie musulmană. La 1900, România se afla, în funcție de criteriul străinilor stabiliți în țară, pe locul II în Europa. Populația rurală, în anul 1912, deținea 82% din total, fiind aproape în întregime românească. În schimb, orașele – laboratoarele modernității, erau cosmopolite, în multe dintre ele predominau minorități. Concluzia autorului este că "ne aflăm într-un mediu al diversității, nu numai între români și "străini", dar chiar între români și români, proveniți ei înșiși din surse și combinații diferite".[4]

În fața eterogenității culturale, etnice și confesionale, elita românească a dovedit ușurință în însușirea modelului European de centralizare și întărire a unității, valorificând doctrina naționalistă, "școala națională", "rezistența ortodoxă", modelarea legilor în acest scop, asimilarea, colonizările, propaganda.

Tendințe istorice, operațiuni și modalități similare sunt ilustrate de autor ca fiind prezente și în Transilvania, Bucovina, Basarabia. Conform recensământului maghiar din 1910, populația vorbitoare de limba română era de 53,7% în Transilvania; ceilalți erau maghiari, germani, evrei, țigani și alții. În Bucovina, 60% erau români. În Basarabia, în momentul anexării sale de către Imperiul Rus, la 1812, 86% din populație erau români. În urma politicii de rusificare, în 1897, populația românească ajunge la 47,6%. Prin urmare, tabloul spațiului românesc dinaintea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 se prezintă ca fiind multicultural, multietnic, multiconfesional, românii înșiși purtând "pecetea" provinciei, a dominației politice din fiecare regiune. Astfel, elita basarabeană era rusificată, cea din Transilvania și Bucovina era pătrunsă de spiritual Europei Centrale iar elita Vechiului Regat, cu rădăcini balcanice, era înclinată spre cultura franceză.

Făurirea României Mari, începând cu 1 Decembrie l918, va recurge la aceleași modalități de românizare dar sub genericul constituțional "stat național unitar" inserat în Constituția adoptată în 1923. Liantul statului național unitar urma să-l constituie populația românească, majoritară aproape peste tot cu excepția nordului și sudului Basarabiei, nordului Bucovinei, Cadrilaterului și "ținutului secuiesc". De asemenea, românii rămân minoritari în multe orașe din provinciile care s-au unit cu România.. În schimb, România rurală era aproape "curat" românească. În noua situație a statului roman, susține autorul, elitele românești continuă să aplice aceeași "filosofie centralizatoare a Vechiului Regat, nici vorbă de acceptarea individualităților naționale."[5]

Politicile lansate de conducătorii României în perioada interbelică, până în anii '30, au fost destul de moderate atât cele care au vizat întărirea centralizării, consolidarea statului național unitar, cât și cele față de minorități. Dar ar fi naiv să ne imaginăm că o primă grijă "a statului național unitar român ar fi fost protecția naționalităților."[6] Și în alte țări europene, tendința de dizolvare a naționalităților în masa majoritară s-a produs

în mod obiectiv, fără a se fi întreprins acțiuni sistematice în acest scop, susține autorul. Națiunea este cea care exercită presiuni asupra componentelor ei care conduc la omogenizare, măcinând minoritățile. Pe de altă parte, modelul tradițional de românizare practicat de elite s-a păstrat dar schimbările înregistrate au fost anevoioase datorită slăbiciunilor, a lipsei de abilități a autorităților românești, dar și din cauza opacității multor minoritari. Deosebirile accentuate de nivel cultural între provinciile țării, dintre România rurală și cea urbană, dintre români și minoritari, dintre români și români din provincii diferite rămân evidente. Dorința autorităților de a grăbi centralizarea, omogenizarea, de organizare coerentă a statului ca întreg a intrat adesea în contradicție cu orientările conservatoare ale provinciilor, minorităților sau confesiunilor, cu dorința acestora de a-și păstra identitatea. Ascensiunea ideologiilor naționaliste, a concepției etniciste a națiunii și a regimurilor totalitare au alimentat din plin aceste tensiuni.

În etapa comunistă și postcomunistă, politicile de promovare a unui naționalism radical în România au continuat în ciuda sloganului oficial al regimului prin care era susținut internaționalismul proletar și al țărilor socialiste. Faimoasa "Declarație de independență" din aprilie 1964 a deschis drumul pentru practicarea unei politici pur românești, asumată și realizată efectiv de Nicolae Ceaușescu. Cuvântul cheie avea să devină "unitatea", urmând ca diferențele, diversitatea în plan social, cultural, etnic și religios să se topească în procesul de omogenizare sub cupola binefăcătoare a acesteia. Procesul de românizare devine tot mai intens și cu rezultate vizibile. Uniformizarea, egalizarea a caracterizat viața oamenilor. Pe lângă propagandă, cei doi factori esențiali de masificare și erodare a comunităților minoritare au fost industrializarea și urbanizarea, pe de o parte, și emigrația, pe de altă parte.

Comunismul a atins performanța de a-i româniza pe românii înșiși, în special prin insularizarea României, prin izolarea și închiderea țării. În acest cadru, educația în spiritul unui naționalism lipsit de nuanțe putea să dea rezultate, inclusiv în ce privește îndepărtarea oamenilor de valorile europene. În final, Lucian Boia constată că România a devenit foarte românească și foarte ortodoxă (în anul 2011 au fost înregistrați 86,5% ortodocși față de 72,6% în 1930), o societate mult mai omogenă decât în perioada interbelică iar raportul numeric dintre români și minoritari s-a schimbat mult în favoarea primilor, așa încât "sintagma din Constituție, stat național unitar, a ajuns să fie aproape adevărată".[7]

Urmărind firul roșu până astăzi, apreciind că România a devenit atât de românească, autorul se întreabă în ultimul capitol: Cum se explică alegerea de către români a unui etnic german, în campania electorală din anul 2014 ? Răspunsul trebuie căutat în evoluțiile din societatea românească în ansamblul ei, în faptul că o parte tot mai mare a românilor se atașează valorilor europene abandonând "balcanismul" și prejudecățile naționalist-ortodoxiste. Abandonarea insularității României, a izolării, circulația liberă a românilor în spațiul Uniunii Europene, densificarea comunicării în acest spațiu conduc la creșterea respectului pentru ceilalți. Poate fi acesta un semn, consideră autorul cu prudență, "că România iese treptat din izolarea culturală și mentală pe care i-a lăsat-o moștenire perioada comunistă."[8]

Cu siguranță, cititorul avizat, cel care supune propriei analize și reflecții textul cărții, luat în întregime, ar putea rămâne cu întrebări insuficient sau neconvingător elucidate de Lucian Boia, așa cum ar putea fi: Oare, în ce măsură procesul de făurire a statalității populației românești din diferitele provincii, de edificare a unui stat unitar, coerent și puternic, a fost determinat de legități și factori istorici obiectivi în raport cu politicile culturale, față de naționalități și confesiuni, practicate de regimurile politice succesive? Politicile de "românizare", de edificare a statului național unitar au avut, în mod necesar, componente de deznaționalizare, de sufocare a identității etniilor și comunităților religioase de pe teritoriul statului român? Populația românească, majoritară fiind, nu a fost influențată și amprentată de culturile naționalităților cu care a conviețuit, în special de cea germană, maghiară și ebraică? În spațiul românesc, politicile de convergență, de închegare și dezvoltare centripetală a provinciilor, culturilor, etniilor, confesiunilor au avut un conținut și un parcurs diferit – adică mai naționalist, mai nociv pentru păstrarea diversității decât în alte țări europene, aflate în situații similare? Poate fi susținută, cu argumente rezonabile, ideea autorului conform căreia diversitatea culturală, etnică și religioasă aproape că a dispărut în România de astăzi? Oare, conviețuirea multiseculară a românilor cu naționalitățile conlocuitoare, a ortodocșilor cu credincioșii de altă confesiune nu a produs un fond comun de civilizație, de cultură și valori general-umane, care să fi constituit un suport pentru dezvoltarea multiculturalității și a diversității? Astfel de întrebări, dacă nu-și găsesc răspunsuri nici măcar parțiale, ar putea genera comentarii, în mediile unor cititori, ostile bunei credințe a autorului.

Note:

1. Lucian Boia, *Cum s-a românizat România,* București: Humanitas, 2015, pp. 138.
2. Lucian Boia, *Cum s-a românizat* ..., pp.7-8.
3. *Ibidem*, p. 8.
4. *Ibidem*, p. 36.
5. *Ibidem*, p. 54.
6. *Ibidem*, p. 56.
7. *Ibidem*, p. 126.
8. *Ibidem*, p. 136.